

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN GİYİNME GÜÇLÜĞÜ VE TERCİHLERİNİN VELİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF SPECIAL NEEDS STUDENTS' DRESSING DIFFICULTIES AND PREFERENCES BASED ON PARENT AND TEACHER'S VIEWS

Araştırma Makalesi

Kamile ÇETİN¹

Ahmet KURNAZ²

Makale gönderim tarihi 24 Temmuz 2017

Makale kabul tarihi 16 Ocak 2018

Özet

Araştırma, özel gereksinimli öğrenci ailelerinin ve eğitimcilerinin görüşleri doğrultusunda giyinme sırasında giysilerden kaynaklı yaşanan güçlükler ve giysi tercihlerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, Ankara, Eskişehir, Konya, İstanbul, Tekirdağ, İzmir, Van ve Adana illeri sınırları içinde yer alan Eğitim Uygulama ve İş Eğitimi Merkezlerine ve Rehabilitasyon Merkezlerine devam eden özel gereksinimli öğrencilerden araştırmaya katılmayı kabul eden 230 çocuğun aile ve eğitimcisi oluşturmuştur. Araştırma tarama modelinde nicel yaklaşım ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri "Down sendromlu çocukların giysilerden kaynaklanan giyinme problemleri ve giysi tercihleri" anket formu ile "Beyin felçli (SP) çocukların giyinme becerilerinde giysilerden kaynaklanan problemlerin belirlenmesi" anket formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde, frekans ve yüzdelerden de yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özel gereksinimli öğrenciler, giyerken zorlandığı giysiyi ikinci kez istememekte ve daha bağımsız giyinip soyunması için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyaç duymaktadır. Giysinin öğrencilerin ilgisini çekecek özelliklere (renk, süsleme) sahip olması giyinmeye katılımı arttırmaktadır. Bununla birlikte çocuklar, giyinip-soyunmada gereğinden fazla zaman harcamaktadır. Öğrencilerin giyinip-soyunmasında sorun yaşamasında giysi formundan kaynaklanan sorunlar çok etkili değildir. Veliler, özel gereksinimli öğrenciler için giysi tercih ederken, çocuğun vücut yapısına uygunluğuna, ihtiyaçlarına, ekonomik durumuna uygun olmasına, kolay giyilip çıkarılmasına, giyeceği yere uygun olmasına, kalitesine ve estetik görünmesine dikkat etmektedir. Veliler kıyafetin markasına ve moda-ya uygun olmasına fazla önem vermemektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü gömlek, pantolon, çorap, kazak vb. giysi türlerini tanıyıp gömleğin kolu, pantolonun paçaları, kazağın yakası vb. giysi öğelerini anlamlandırabilmektedirler. Öğrencilerin büyük bir bölümü giysilerini yardım almadan giyip çıkarabilmekte, giydikleri giysilerinin önlerini ve arkalarını, tersini ve yüzünü büyük oranda ayırt edebilmektedirler. Giysilerin üzerinde bulunan fermuarı açıp kapatabilmekte giysilerdeki düğmeleri ilige geçirebilmekte, düğmeleri açıp kapatabilmekte, giysilerde bulunan cırt bantlarını kolaylıkla açıp kapatabilmektedirler. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu giysilerde mevcut olan agraf ve kopçaları kapatmada güçlük yaşamaktadır. Öğrenciler, giyinme sırasında giysilerden kaynaklanmış olan bir problem yaşadığında, giyinme sürecinin diğer aşamalarına geçmede çoğu güçlük yaşamakta ve durumdan etkilenmektedirler.

Anahtar kelimeler: Giyinme becerileri, konfor, özel gereksinimli

¹ Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, kamilecetin77@gmail.com

² Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, ahkurnaz@hotmail.com

Abstract

This research is a descriptive study to determine the difficulties caused by the clothes during the dressing and clothing preferences of special needs students based on the views of their families and educators. The research was conducted with a qualitative approach in the survey model. The sample of the study is consisted of 230 families and teachers' accepted participating the research and whose children continue to the Training Application and Work Training Centers and the Rehabilitation Centers located within the borders of Ankara, Eskişehir, Konya, Istanbul, Tekirdag, Izmir, Van and Adana. Survey data were collected by using the questionnaire " Dressing problems caused by the clothes and clothing preferences of children with Down's syndrome" and the questionnaire of "Determining the problems caused by clothes in dressing skills of children with cerebral palsied" (SP)". In the analysis of the data, frequencies and percentages were also used. According to the results of the research, students with special needs do not want to wear clothes for the second time, and they need clothes that will make movement easier for dressing that is more independent. The fact that the dress has the characteristics (color, decoration) that will attract the attention of the students increases the participation in their dress. However that children spend more time than usual in dressing and undressing. Problems that arise from the form of clothes in the problems of dressing and undressing of the students are not much effective. When the parents choosing clothes for students with mental disabilities, they should consider the clothes to fit the body structure, needs, economic condition, easy to dressing and undress, suitability to the part of the body to be dressing, quality and to be seen as aesthetics. Parents do not pay more attention to appropriate fashion and brand of the clothes. Most of the students with special needs who recognizing shirt, trousers, socks, sweater, and similar types of clothes have been meaning the shirt sleeves, edge of the trousers, collar of shirts and so on the parts of clothes. Most of the students wear on and take off clothes without help, and they can largely distinguish the fronts and backs of the clothes and the reverse the face they wear. They can open and close the zipper on the clothes, switch on the buttons in the clothes, open and close the knobs, easily open and close the velcro straps in the clothes. The vast majority of the students have difficulties in closing the agraffe and clasps that are present in the clothes. Most of students who are getting a problem in dressing process based on clothes having difficulties getting to the other stages of the dressing process and have been affected by the situation.

Key words: Comfort , dressing skills, fashion, mentally handicapped

GİRİŞ

Her çocuk bir diğerinden farklı olarak dünyaya gelir. Bu farklılıklar bedensel, zihinsel ve duygusal olarak gruplanır. (*Dünya Engellilik Raporu*, 2011) göre dünyada bir milyardan fazla insan engelli kategorisine girmekte, bunlar arasından yaklaşık 200 milyon kişi ise ciddi işlev bozuklukları yaşamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2015 verilerine göre nüfusun %12.29'u engellidir. (Pınar, Saygun, Açıkgöz, Atçeken, ve Demirtaş, 2016, s.106). Toplumda kendi kendine yeterli gelemeyen ve bir desteğe ihtiyacı olan kişilere özel gereksinimli birey denilmektedir. Başka bir ifade ile özel gereksinimli olan bireyler, bedensel ve zihinsel özellikler bakımından normun (altında ve üstünde olabilen) diğer yaşlılarına göre farklılaşan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Akçamete, 2010).

Özel gereksinimli öğrencilerin engel tür ve düzeyine göre giyinme ile ilgili davranışlarında farklılıklar görülmektedir. Gelişim düzeylerine ve bedensel olgunluklarıyla eş güdümlü olarak anne-baba ve arkadaşlar gibi modeller ya da onlara tanınan fırsatlar aracılığıyla tuvalet eğitimi, giyinme, yemek yeme gibi temel öz bakım becerilerini kazanabilmek son derece önemlidir (Saygılı, 2014, s. 51). Hayatın akışı içinde sağlıklı bireyler için giyinip- soyunmak ya da herhangi bir mağazaya uğrayıp zevke hitap eden giysileri tercih etmek ne kadar kolay ise özel gereksinimli bireyler ve ebeveynleri için bu durum bir o kadar zor olmaktadır. Öğrencilerin gündelik yaşamlarında, onları bağımsız yaşama hazırlayabilmek için en temel ihtiyaçlarından olan giyinme ve tercihlerinin belirlenmesi, bireyin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda herkes için tasarım ilkesinin dikkate alınması gerekir (Özsan ve Hasret, 2017).

Temel gereksinimlerden olan giyim, insanı dış etkenlerden koruduğu, ona dekoratif özellik verdiği, sosyal kimlik oluşturma ve bir topluluğa bağlı olmanın göstergesinde önemli olduğu (Sezer, Bilgin ve Kayaoğlu, 2003), insanın yaşamında önemli bir fizyolojik ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır (Vural,

Çileroğlu ve Çoruh, 2008). Giyim bireylere fiziksel koruma sağlamasının yanında, sosyal ve psikolojik açıdan da yaşamını etkileyen, büyük bir çoğunluğu giyinmelerini ikinci bir kişiye bağımlı olarak gerçekleştiren engellilerin yaşamında da önemli rol oynamaktadır (Koca, 2007). Giyinme becerilerinin oluşturulması ve sürekliliğin sağlanması için çocukların bağımlılıklarını azaltan, yaşam kalitelerini arttıran, engel türlerine uygun fonksiyonel giysi ürünlerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Özel gereksinimli gruptan olan zihinsel engelli bireyler; yaşlarına göre dayanıklılık, denge kontrolü, esneklik, hız gibi fiziksel ve motor beceriler yönünden daha zayıftırlar. Özellikle ileri ve ağır zihinsel engellilerde bu durum sıkça görülmektedir. Bu bireyler sağlıklı akranlarına göre; kulak, baş, göz, parmak yapıları ve kaslarındaki güçsüzlük gibi sebeplerden dolayı denge problemleri yaşayarak, ince motor becerileri gerektiren işleri yapmakta zorlanmakta ve bunun sonucunda da koordinasyon bozuklukları yaşamaktadırlar. (Bıyıklı, vd., 1995). Dolayısıyla onların günlük yaşam aktivitelerinde bağımsız giyinebilmesi ve sosyal hayata katılımlarının sağlanabilmesi için giysi tasarımlarında onların ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak fonksiyonel giysilerin üretilmesi gereklidir. Zihinsel engelli olan bireyler, giysilerin tersini yüzünü, önünü arkasını ayırt etmekte zorlanmaktadır. Onlar için tasarlanan giysilerin giyinme becerilerine yardımcı olacak, fonksiyonel, beğeni ve ilgisini çeken renk, süsleme ve aksesuarlar kullanılarak tasarlanmalı ve üretilmelidir. Öğrenciler giysileri kapama, kurdele açma kapama işleminde problemler yaşamakta, tuvalet ihtiyaçlarını giderme sırasında pantolon paçalarını toplamakta ve fermuarını açma kapama becerilerini rahatlıkla yapamamaktadırlar. "Zihinsel engelliler için üretilen giysilerde büyük boyutta kapama materyallerinin kullanılması, giysilerin çift taraflı giyilebilir tarzda tasarlanması, pantolon paçalarının çok geniş tutulmaması" (Kaçar, 2004, s. 82) ve zihinsel gelişimi yavaş olup daha geç yürüyen çocuklar için dizleri pedli pantolonlar yapılması giysilerde aranılan özelliklerdendir. Zihinsel engelli birey tuvalet ihtiyacını bağımsız olarak karşılamakta güçlük yaşıyor ise, genellikle esnek kumaşlar, yumuşak dokuda, teri ya da sıvıyı emebilen ve hareket olarak serbestlik sağlayan, dikiş noktalarının cildi rahatsız etmeyecek şekilde olan giysileri tercih etmelidirler.

Özel gereksinimli öğrencilerden bir grup da serebral palsili (SP) öğrencilerdir. Yavuz (2006) SP'li çocukların öz bakım becerilerinin günlük hayata geçirilmesinde en çok zorlandıkları alanın giyinme-soyunma becerilerinin olduğu, bunun nedeninin ise koordinasyon bozukluğu, el-kol becerilerindeki zayıflık ve postür bozukluklarından kaynaklandığı, bunun yanında da zihinsel yetersizlik, görme ya da işitme problemlerinin de olduğunu belirtmiştir. Down sendromlu bireylerde ise doğuştan kalp rahatsızlıkları, kısa boyluluk, kas gevşekliği, dismorfik yüz bulguları, ayaklarda ve ikinci parmaklar arasında genişlik artması, zekâ geriliği ve konuşmada bozukluk gibi özellikler görülmektedir (Gül, Gürses ve Doğan, 2017). Küçük kas gelişimindeki gerilik giysilerin giyinip soyunmasını zorlaştırmaktadır. Zihinsel gerilikle birlikte giysilerin öğelerini ayırabilmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ailelerin ise kapamada kolaylık sağlayacak ve problemi ortadan kaldıracak giysi çeşidinde ilik düğmesi bulunan gömlek yerine tişörtü tercih ettikleri gözlenmiştir. Engelli çocukların bazılarının bağımsız olarak tuvalet ihtiyaçlarını karşılayamadıkları ve pantolonlarda özellikle fermuar kapamada ailelerin ve kendilerinin zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Ailelerin kolay giyinip çıkarılması açısından kot kumaş olan pantolonları tercih etmedikleri, daha çok beli lastikli ve düz pantolonlar tercih ettikleri görülmüştür. Yemek yeme esnasında el ve kollarda yaşanan koordinasyon bozukluğu ve zayıflıktan dolayı giysilere dökülen yiyecekler lekelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Bundan dolayı ailelerin giysilerde kolay temizlenebilen, sık sık yıkanabilen kumaşları tercih ettikleri görülmüştür.

Doğum öncesi ya da sonrası herhangi bir nedenden dolayı iskelet, kas ve sinir yapılarındaki bozuluktan kaynaklanan ve tekerlekli sandalyeye bağımlı olarak yaşayan grubun ise günlük öz bakım gereksinimlerini karşılamalarında zorlandıkları bilinmektedir. Ünal ve Karagöz, (2011) ve Piskur, Beurskens, Ketelaor, Jongmans ve Cosparie, (2017) yaptıkları çalışmalarında tekerlekli sandalyede hayatını devam ettirecek olan bireylerin yaşamış oldukları zorlukların ve ihtiyaçlarının giderilebilmesi

için desteklenebilir ürünlerden olması, herkes için tasarım ilkesinin okulda ve evde oluşturulması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bireyin tek başına giyinebilmesi için giysilerde cırt-bantların olması gerektiği ve bağımsızlıklarını destekleyen kıyafetlerin tercih edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Üst beden giysi olarak nitelendirdiğimiz ceket gömlek gibi giysilerin bel hizasında olması sağlanmalıdır. Bu şekilde katlanmalar, yığılmalar ya da pedallara takılma gibi sorunlar ortadan kalkmalıdır. Motor becerilerindeki engellemeyi ortadan kaldıracak pantolon giysilerinin ise elastik bellerin ve fermuar çekme sorunları yaşadıklarından dolayı bel bandı, cırt cırt ya da velcro bantlarının oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca vücutlarına takılan yardımcı cihazları kapatan vücut ve estetik ilişkisi dikkate alınarak gizlenmesini sağlayan giysilerin tercih edilmesi, engelli bireylerin de şık ve sevimli giysileri giyme hakkının olduğu unutulmamalıdır. Stokos ve Black, (2012) engelli kız çocuklarının giysi ihtiyaçlarını araştırarak çalışmada; engelliler için oluşturulacak giysilerin işlevsel, rahat, hareket kısıtlılığı oluşturmayacak ve kendi imkânlarına uygun, estetik giysilerin tercihine vurgu yapmıştır.

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin oluşturduğu grubun davranışsal özelliklerinde stereotip hareketler ya da belirli hareketlerde aşırı bağımlılık vardır. Aynılığı koruma isteği ve sıcak soğuk gibi hislerde duyarsız oldukları görülür (İlik, 2006). Giyinme otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için de toplumsal kabul, seçim becerisi ve yaşam kalitesinin artırılması açısından son derece önemlidir (İşcan, Nurçin ve Fazlıoğlu, 2016).

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin aynı renk ve çeşit gibi takıntıları bulunmaktadır. Bu çocuklarda giysilerde kullanılan renkler oldukça önemlidir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların göz bileşenlerindeki rod ve kon hücreleri kimyasal dengesizlikler oluşturmakta ve nöronların etkisiyle de değişime uğramaktadır. Bununla birlikte çocuklar renkleri daha yoğun olarak algılamaktadır. Parlaklığı az olan içinde beyaz ve grinin olduğu onlar için sakinleştirici etki yaratmaktadır. Soluk pembe yapılan araştırmalarda onlar için favori renk olarak tespit edilmiştir. Mavi ve yeşil gibi soğuk renkler sakinleştirici ve yatıştırıcı renklerdir. Parlak renkler ise onlarda negatif etki yaratırken özellikle de turuncu, sarı, kırmızı gibi sıcak renkler onlarda öfke patlamalarına neden olabilmektedir (Filli Boya, 2017, 1. 4-8) Bundan dolayıdır ki giysi renk tercihlerinde onları rahatsız etmeyecek seçimler yapılmalı ve gömlek, elbise ya da tişörtlerde giysilerin iki yüzüne farklı renkler tercih edilerek giysinin önü ve arkasının ayırımı sağlanmalı ve giyinme becerilerinde kolaylıklar sağlanmalıdır. Özellikle otizm spektrum bozukluğu olan bireyler giysilerde aynı renkte olan düğmeleri iliklemede zorlanmaktadır. Giyside farklı renklerde düğmelerin kullanılması sorunu ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Giyimlerde kullanılan kumaşların hammaddeleri renkleri, desenleri, bireyin yaşına uygun olmalıdır. (Saygılı, 2014). Böylece otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin ilgisini çekerek giyinme becerilerini daha kolay hale getirebilirler.

Özel gereksinimli öğrencilerden zihinsel, görme, işitme ve ortopedik engelli öğrenciler ile öz bakım becerilerinde sorun yaşayanlar ve down sendromlu öğrencilerin giyinmeye ilişkin davranış ve ihtiyaçlarının incelenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde Down Sendromlu ve SP'li öğrencilerin giyinme sorunları ve tercihleri ortaya konulmuştur. Bununla birlikte diğer özel gereksinimli öğrencilerin giyinme güçlük ve tercihleri ile ilgili bilgiler ortaya konulmuş değildir. Ayrıca özel gereksinimli öğrenciler içinde hangi engel grubundaki öğrencilerin daha çok giyinme sorunu yaşadığı sorusu da cevaplanabilmiş değildir. Bununla birlikte tüm engel grupları birlikte ele alındığında özel gereksinimli bireylerin giyinme zorluklarının kendi özellikleri ve ailelerinin durumuna göre nasıl farklılaştığı da merak konusudur.

Bu sorulardan hareketle bu araştırma ile 0-20 yaş arası özel gereksinimli öğrencilerin yaşadığı giyinme sorunlarının öğrencilerin engel türüne göre giysi tercihlerinin eğitimci ve veli görüşlerine göre ortaya konulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerden kaynaklanan giyinme güçlükleri ve giysi tercihlerini inceleyen bu araştırma nitel araştırma yönteminin uygulandığı tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama araştırmalarında, geçmiş olaylara ilişkin olgu bulma, ilişki kurma ve yargılarda bulunabilme amacı ile kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi önemlidir (Kıncal, 2015, ss. 111). Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2016, s. 109). Bu araştırma ile de ülkemiz genelindeki özel gereksinimli öğrenciler içinden belirlenene öğrenciler ile öğrencilerin giyinme güçlükleri ve giysi tercihleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini ülkemize 1-20 yaşında yer alan özel gereksinimli öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Ankara, Konya, İstanbul, İzmir, Van, Eskişehir, Tekirdağ ve Adana illeri sınırları içinde yer alan Eğitim Uygulama Okuluna, İş Eğitimi Merkezlerine ve Rehabilitasyon Merkezlerine devam eden 1-20 yaş aralığında 230 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada söz konusu 230 öğrenci hakkındaki veriler bu öğrencilerin velileri ve öğretmenlerinden toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilir amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın yapıldığı illerde yer alan Eğitim Uygulama Okuluna, İş Eğitimi Merkezlerine ve Rehabilitasyon Merkezlerine devam eden öğrenci veli ve öğretmenlerinden ulaşılabilenler araştırmanın örneklemine alınmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturulurken özel gereksinimli öğrencilerin yaygınlık oranını sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmada eğitimcilerin ve ailelerin değerlendirdiği özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Özel gereksinimli öğrencilerin genel özellikleri ile ilgili bilgiler

Öğrencinin cinsiyeti	f	%	Öğrencinin yaşı	F	%	Öğrencinin doğum sırası	f	%
Kız	90	39,1	1-3 yaş	17	7,4	1. Sıra	93	40,4
Erkek	140	60,9	3-6 yaş	39	17,0	2. Sıra	71	30,9
			6-9 yaş	42	18,3	3. Sıra	42	18,3
			9-12 yaş	44	19,1	4. Sıra	14	6,1
			12-15 yaş	43	18,7	5. Sıra	6	2,6
			15 ve üstü	45	19,6	6 ve üzeri	4	1,7
Toplam	230	100	Toplam	230	100	Toplam	230	100

Ülkemizde engel gruplarının 0-20 yaş aralığında dağılımı ile güncel istatistik verileri rastlanamamıştır. Ancak Kraus (2016), engelliliğin 0-20 yaş aralığında nüfus içinde dağılım oranlarını ile ilgili olarak özel gereksinimli öğrencilerin %4,1; Ortopedik engellilerin %1,25; öz bakım becerilerinde sorun yaşayanların %0,90; İşitme engellilerin %1,1 ve görme engellilerin %1,2 oranında olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturulurken bu oranlar dikkate alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin özel gereksinimlerine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin özel gereksinimlerine göre dağılımı

S	Engel türü	N	%
1	Zihinsel	41	17,82
2	İşitme	33	14,34

3	Görme	31	13,47
4	Down S.	32	13,91
5	Öz bakım	30	13,04
6	Ortopedik	32	13,91
7	Otizm spektrum bozukluğu	31	13,48
	Toplam	230	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verilerinin toplamasında bilgi formu, "Down sendromu çocukların giysilerden kaynaklanan giyinme problemleri ve giysi tercihleri anketi" ve "Beyin felçli (SP) çocukların giyinme becerilerinde giysiden kaynaklanan problemlerin belirleme anketi" kullanılmıştır. Bu anket Gerçeksever (2011) tarafından geliştirilmiş ve "Down Sendromu Çocukların Giysilerden Kaynaklanan Giyinme Problemleri Ve Giysi Tercihleri" başlıklı tezinde kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde değerlendirilen birey ile ilgili bilgi formu yer almaktadır. İkinci bölümde Down Sendromlu öğrencilerin giysi tercihlerini ortaya koyan yirmi madde yer almaktadır. Buradaki ifadeler eğitmen ve aileler tarafından üç dereceli (her zaman, bazen, hiçbir zaman) olarak değerlendirilmektedir. Bu bölüm anket araştırmaya dâhil edilen örneklemdaki öğrencilerin giyinme tercihlerine ilişkin eğitmenler ve ailelerin görüşlerine ile ilgili verilerin toplanmasında kullanılmıştır. Üçüncü bölüm ise Down Sendromlu bireylerin yaşadığı giyinme güçlüğünü belirlemeye yöneliktir. Bu bölümde öğrencilerin yaşadığı giyinme güçlüğünün düzeyinin üç dereceli (her zaman, bazen, hiçbir zaman) olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu bölüm anket araştırmaya dâhil edilen örneklemdaki öğrencilerin giyinmede yaşadığı güçlüğün düzeyine ilişkin verilerin eğitmenler ve ailelerin görüşüne göre toplanmasında kullanılmıştır. "Beyin felçli (SP) çocukların giyinme becerilerinde giysiden kaynaklanan problemlerin belirleme" anketi de Koca (2007) tarafından geliştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler örnekleme dâhil edilen özel gereksinimli öğrencilerin giyinme düzey ve tercihlerinin eğitmen ve ailelerin görüşlerine dayalı olarak toplanmıştır. Eğitmenler bu öğrenciler ile en az bir yıldır eğitim yapan eğitmenlerdir. Anketin ikinci kısmında yer alan özel gereksinimli öğrencilerin giysi tercihlerine ilişkin görüşler eğitmen ve velilere ilgili formun yazılı olarak dağıtılması, eğitmen ve velilerin görüşlerini kâğıt üzerinde işaretlemesi ile toplanmıştır. Anketin üçüncü bölümünde yer alan özel gereksinimli öğrencilerin giyinme güçlüğün düzeylerini belirleyen veriler de eğitmen ve ailelerin ilgili formu kâğıt üzerinde işaretlemesi ile toplanmıştır.

Veri Analizi

Araştırma özel gereksinimli öğrenci ailelerinin ve eğitmenlerinin, öğrencilerin giyinme soyunma sırasında karşılaşmış oldukları giysilerden kaynaklanan problemlerin ve giysi tercihlerinin belirlenmesine yönelik yüzde ve frekans dağılımları yapılarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Araştırma ile özel gereksinimli öğrencilerin giysi gereksinimlerinin ve tercihlerinin neler olduğu ortaya koymaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular eğitmenlerinin görüşleri doğrultusunda Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Özel gereksinimli öğrencilerin giysi gereksinimleri ve tercihleri ile ilgili eğitmenlerin görüşleri

Eğitmen görüşleri	Hiçbir zaman		Bazen		Her zaman	
	F	%	F	%	F	%

Çocuklar giyerken zorlandığı giysiyi ikinci kez istemiyor.	10	4,3	1,7	7,4	203	88,3
Öğrencilerin daha bağımsız giyinip soyunması için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyacı var.	16	7	36	15,7	178	77,3
Giysinın öğrenci ilgisini çekecek özelliklere (renk, süsleme) sahip olması giyinmeye katılımı artırıyor.	17	7,4	54	23,5	159	69,1
Çocuklar giysilerini giyinip- soyunmada gereğinden fazla zaman harcıyor.	25	10,9	77	33,5	128	55,6
Çocuklar giyinmenin ilk basamağında zorlandığı zaman, diğer aşamaları yapmaktan vazgeçiyor.	39	16,9	86	37,4	106	45,6
Öğrenci giyinme ve soyunmasında, giysi formundan kaynaklanan sorunlar var.	8,5	17,4	86	37,4	104	45,2

Eğitimcilerin özel tasarlanmış giysi gereksinimine ilişkin görüşlerini gösteren Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların 203'ü (%88,3) çocuklar giyerken zorlandığı giysiyi ikinci kez istemediğini; katılımcıların 178'i (%77,3) öğrencilerin daha bağımsız giyinip soyunması için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyaç olduğunu; 159'u (%69,1) giysinın öğrenci ilgisini çekecek özelliklere (renk, süsleme) sahip olmasının giyinmeye katılımı arttırdığını belirtmişlerdir. Katılımcıların 128'i de (%55,6) çocuklar giysilerini giyinip- soyunmada gereğinden fazla zaman harcadığını düşünmektedir. Bununla birlikte "çocuklar giyinmenin ilk basamağında zorlandığı zaman, diğer aşamaları yapmaktan vazgeçmesi" ve "öğrencinin giyinme ve soyunmasında, giysi formundan kaynaklanan sorunlar olduğu" konusunda fikir birliği olmadığı görülmektedir.

Özel gereksinimli öğrenci velilerinin öğrenciler için giysi tercihlerine ilişkin görüşleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Özel gereksinimli öğrencilerin giysi gereksinimleri ve tercihleri ile ilgili veli görüşleri

Veli Görüşleri	Hiçbir zaman		Bazen		Her zaman	
	F	%	F	%	F	%
Çocuğun vücut yapısına uygunluğuna dikkat ederim	4	1,7	38	16,5	188	81,7
Çocuğun giyeceği kıyafeti seçerken ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma	12	5,2	48	20,9	170	73,9
Ekonomik durumuna uygun olmasına dikkat ederim	7	3	62	27	161	70
Kolay giyilip çıkarılmasına dikkat ederim	12	5,2	68	29,6	150	65,2
Giyeceği yere uygun olmasına dikkat ederim	10	4,3	80	34,8	140	60,9
Kalitesine dikkat ederim	28	12,2	94	40,9	108	47,0
Estetik görünmesine dikkat ederim	45	19,6	88	38,3	97	42,2
Çocuğun giyinme kolaylığından dolayı esnek örgülü giysiler giymesini tercih ederim	21	9,1	121	52,6	87	37,8
Markasına dikkat ederim	84	36,5	91	39,6	55	23,9
Yılın modasına uygun olmasına dikkat ederim	90	39,1	86	37,4	54	23,5

Velilerin görüşleri incelendiğinde katılımcılardan 188'inin (%81,7) kıyafetlerin çocuğun vücut yapısına uygunluğuna dikkat ettiği; katılımcıların 170'inin (%73,9) çocuğun giyeceği kıyafeti seçerken ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğunu; 161 katılımcı (%70) ekonomik olmasını dikkate aldığını; 150 katılımcı (%65,2) kolay giyilip çıkarılmasına dikkat ettiğini; 140 katılımcı (%60,9) giyeceği yere uygun olmasına dikkat ettiğini belirtmiştir. Giysinin kalitesi ve estetik görünümü katılımcıların %50'sinden daha azı tarafından dikkate alınırken, esnek örgülü olması markası ve yılın modasına uygun olmasında katılımcılar kararsız görünmektedir.

Tablo 5: Özel gereksinimli öğrencilerin giysi giysi türlerini tanıyıp anlamlandırabilme durumlarına göre dağılımları

Giysi Türlerini Tanıyıp Anlamlandırabilme Durumları	F	%
Her zaman	166	72,2
Bazen	48	20,9
Hiçbir zaman	16	7,0
Toplam	230	100,0

Özel gereksinimli öğrencilerin giysileri tanıyıp anlamlandırabilmelerine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin 166'sı (%72) her zaman giysi türlerini tanıyıp anlamlandırabildikleri, 48'i (% 21) giysi türlerini bazen tanıyıp bazen tanıyamadıklarını, 16'sı (%7,0) ise giysileri tanıyıp anlamlandıramadıkları görülmektedir. Verilerden anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü giysileri anlamlandırabilmektedir. Yukarıdaki verilerden de anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü gömlek, pantolon, çorap, gömlek, kazak vb. giysi türlerini tanıyıp anlamlandırabilmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırmalarına ait bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Özel gereksinimli öğrencilerin giysi giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırabilme durumuna göre dağılımı

Giysi Öğelerini Tanıyıp Anlamlandırabilme Durumları	F	%
Her zaman	148	64,3
Bazen	52	22,6
Hiçbir zaman	30	13,0
Toplam	230	100,0

Özel gereksinimli öğrencilerin giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırabilme durumlarının dağılımına ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 6'ya bakıldığında; özel gereksinimli öğrencilerin 148'i (%64,3) her zaman giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırabilmekte; 52'si (%22,6) giysileri tanıyıp anlamlandırırken bazen zorlandıkları ve 30'u (%13,0) ise giysileri tanıyıp anlamlandırırken hiç zorlanmadıkları görülmektedir. Verilerden anlaşıldığı şekilde özel gereksinimli öğrencilerin çoğu gömleğin kolu, pantolonun paçaları, kazağın yakası vb. giysi öğelerini anlamlandırabilmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerini yardım almadan giyip çıkarabilme durumlarına ait bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerini yardım almadan giyip çıkarabilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerini Yardım Almadan Giyip Çıkarabilme Durumları	F	%
Her zaman	123	53,5
Bazen	75	32,6
Hiçbir zaman	32	13,9
Toplam	230	100,0

Tablo 7 incelendiğinde; özel gereksinimli öğrencilerin giysilerini yardım almadan giyip çıkarabilmede 123 kişi (%53,5) her zaman giyip çıkarabildikleri, 75 kişi (%32,6) giysilerini bazen yardım almadan giyip çıkarabildikleri, 32 kişinin ise (%13,9) hiçbir zaman giysilerini giyip çıkaramadıkları belirlenmiştir. Verilerden de anlaşılacağı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü giysilerini yardım almadan giyip çıkarabilmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerin önünü-arkasını ayırt edebilme durumlarına ait bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerin önünü-arkasını ayırt edebilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerin Önünü-Arkasını Ayırt Edebilme Durumları	F	%
Her zaman	133	57,8
Bazen	63	27,4
Hiçbir zaman	34	14,8
Toplam	230	100,0

Tablo 8’de; özel gereksinimli 133’ü (%57,8) her zaman giysilerin önünü- arkasını ayırt edebildikleri, 63’ü (%27,4) giysilerin önünü- arkasını bazen ayırt edebildikleri, 34’ünün ise (%14,8) giysilerin önünü arkasını hiçbir zaman ayırt edemedikleri görülmektedir. Verilerden anlaşıldığı şekilde özel gereksinimli öğrencilerin giydikleri giysilerinin önlerini ve arkalarını büyük oranda ayırt edebilmektedirler.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerin tersini-düzünü ayırt edebilme durumlarına ait bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerin tersini-düzünü ayırt edebilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerin Tersini-Düzünü Ayırt Edebilme Durumları	F	%
Her zaman	130	56,5
Bazen	61	26,5
Hiçbir zaman	39	17,0
Toplam	230	100,0

Özel gereksinimli öğrenci giysilerin tersini-düzünü ayırt edebilme durumlarına göre dağılımlar incelendiğinde, özel gereksinimli öğrencilerin 130’u (% 56,5) giysilerinin tersini-düzünü her zaman ayırt edebildikleri, 61’inin (%26,5) giysilerinin tersini-düzünü ayırt ederken bazen zorlandıkları, 39’unun

(%17,0) ise giysilerin önünü arkasını hiçbir zaman ayırt edemedikleri görülmektedir. Yukarıdaki verilerden de anlaşıldığı gibi öğrenciler giysilerinin tersini ve yüzünü ayırt edebilmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerde bulunan fermuarı açıp kapatabilme durumlarına ait bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerde bulunan fermuarı açıp kapatabilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerde Bulunan Fermuarı Açıp Kapatabilme Durumları	F	%
Her zaman	127	55,2
Bazen	58	25,2
Hiçbir zaman	45	19,6
Toplam	230	100,0

Özel gereksinimli olan öğrencilerin giysilerinde bulunan fermuarları açıp kapatabilmesine ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 10'a bakıldığında; 127 kişi (%55,2) her zaman giysilerde bulunan fermuarları açıp kapatabildikleri, 58 kişi (%25,2) fermuar açma-kapamada bazen zorlandıkları ve 45 kişi (%19,6) giysilerde hiçbir zaman fermuarı açıp kapatamadıkları görülmektedir. Verilerden anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü giysilerin üzerinde bulunan fermuarı açıp kapatabilmektedirler.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerdeki düğmeyi ilikleyip açabilme durumlarına ait bulgular Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerdeki düğmeyi ilikleyip açabilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerdeki Düğmeyi İlikleyip Açabilme Durumları	F	%
Her zaman	119	51,7
Bazen	59	25,7
Hiçbir zaman	52	22,6
Toplam	230	100,0

Giysilerdeki düğmeleri ilikleyip açabilme dağılımına ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 11'e bakıldığında; 119'unun (%51,7) giysilerinde bulunan düğmeleri her zaman açıp kapatırken, 59'unun (%25,7) düğmelerini ilikleyip açarken bazen zorlandıkları ve 52'sinin (%22,6) hiçbir zaman giysilerde bulunan düğmeleri açıp kapatamadıkları görülmektedir. Verilerden yola çıkarak özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümünün giysilerdeki düğmeleri ilige geçirebilmekte, düğmeleri açıp kapatabilmektedirler.

Özel gereksinimli öğrencilerin yapışkan cırt bantları açıp kapatabilme durumlarına ait bulgular Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Özel gereksinimli öğrencilerin yapışkan cırt bantları açıp kapatabilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerin Yapışkan Cırt Bantları Açıp Kapatabilme Durumları	F	%
Her zaman	144	62,6

Bazen	58	25,2
Hiçbir zaman	28	12,2
Toplam	230	100,0

Özel gereksinimli olan öğrencilerin giysilerdeki yapışkan cırt bantları açıp kapatabilme durumuna ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 12'ye bakıldığında en fazla yığılmanın, 144 kişi (%62,6) ile her zaman cırt bantları açıp kapatabildikleri, 58 kişi (%25,2) cırt bantları açıp kapatmada bazen zorlandıkları, 28 kişi (%12,2) ise cırt bantları açıp kapatmada hiçbir zaman zorlanmadıkları belirtilmiştir. Verilerden anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük çoğunluğunun giysilerde bulunan cırt bantları kolaylıkla açıp kapatabilmektedirler.

Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerde bulunan agrafı / kopçayı açıp kapatabilme durumlarına ait bulgular Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13: Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerde bulunan agrafı / kopçayı açıp kapatabilme durumlarına göre dağılımları

Giysilerde Bulunan Agrafı / Kopçayı Açıp Kapatabilme Durumları	F	%
Her zaman	100	43,5
Bazen	76	33,0
Hiçbir zaman	54	23,5
Toplam	230	100,0

Tablo 13 incelendiğinde; özel gereksinimli öğrencilerin 100'ü (%43,5) giysilerde bulunan agrafı ve kopçayı her zaman açıp kapatabildikleri, 76'sı (%33,0) agrafı ve kopçayı bazen açıp kapatabildikleri, 54'ü (%23,5) ise agrafı ve kopçayı hiçbir zaman açıp kapatamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin en çok güçlük yaşadığı giyinme durumu kopça açmak kapamak olarak görünmektedir. Verilerden anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun giysilerde mevcut olan agraf ve kopçaları kapatmada güçlük yaşamaktadırlar.

Özel gereksinimli öğrencilerin giyinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giyinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkileme durumlarına ait bulgular Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14: Özel gereksinimli öğrencilerin giyinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giyinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkileme durumlarına göre dağılımları

Giysinme Süreci Aşamalarında Karşılaştığı İlk Zorlukların, Giysinme Sürecinin Diğer Aşamalarını Olumsuz Yönde Etkileme Durumları	F	%
Her zaman	75	32,6
Bazen	122	53,0
Hiçbir zaman	33	14,3
Toplam	230	100,0

Giysinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giysinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkilemeye ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 14'e bakıldığında; en fazla yığılmanın 122'si (%53,0) ile bazen giysinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giysinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkilediği, 75'i (%32,6) her zaman giysinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giysinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkilediğini ve 33'ü (%14,3) ise giysinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giysinme sürecinin diğer aşamalarını hiçbir

zaman olumsuz yönde etkilemediğini göstermektedir. Verilerden de anlaşıldığı gibi özel gereksinimli öğrenci giyinme sırasında giysilerden kaynaklanmış olan bir problem yaşadığında, giyinme sürecinin diğer aşamalarına geçmekte çoğunu güçlük yaşamakta ve durumdan etkilenmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, özel gereksinimli öğrencilerin giyinme gereksinimleri ve tercihlerinin neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılmış ve diğer çalışma sonuçları ile paralellik kurularak tartışılmış ve yorumu yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda sektöre, ailelere ve eğitimcilere öneriler sunulmuştur.

Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin giyinme gereksinimleri ve tercihlerinde, elde edilen bulgulardan aile ve eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda öğrencilerin giyinme-soyunma sırasında zorlandığı bir giysiyi ikinci kez giymek istemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle, öğrencilerin daha bağımsız ve kolay giyinebilmesi için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyaç olduğu görülmüştür. Çakmak ve Karakoç (2016) giysileri kolay giymelerinin tercihte önemli olduğunu belirtirken Gerçeksever (2011) ile Ünal ve Karagöz (2011) giysilerde bulunan düğme, fermuar, cıt cıt gibi aksesuarların boyutlarının küçük olmasının giysileri giyinmesini zorlaştırdığını ve çocukların bu tür giysileri tercih etmediğini belirtir. Araştırmalardan çıkan sonuçlar dikkate alındığında giyinme soyunmayı daha kolay hale getirecek giysilere ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda ilgi çekici (renk, süsleme) kıyafetlerin çocuklarca daha çok tercih edildiği belirtilmektedir. Güller (2014) ve Tokgöz (2010) renk tercihinin giysilerde etkili olduğunu; Ece ve Çelik, (2008) ile Eray ve Çivitçi (2000) renklerin giysi tasarımlarında ayırıcı unsur olarak kullanılması gerektiğini ve uygun renk seçiminin bireylerde olumlu etki yarattığını belirtir. Özsan ve Hasret (2017) çocukların sevdikleri süslemeleri ve çizgi film karakterlerin kullanımın giysi tercihinin artırdığını belirtir. Koca (2007) da kız çocuklarının pul, boncuk, payet gibi parlak olan süsleme malzemelerin kullanıldığı kıyafetleri tercih ettiğini belirtir. Bununla birlikte Çığ'a (2001) göre beş-onbeş yaş arasındaki kız çocuklarının giysi seçimlerinde renk tercihinin etkili olmadığını gösteren çalışmalarında olduğu tespit edilmiştir. Giysinin öğrenci ilgisini çekecek özelliklere (renk, süsleme) sahip olması giyinmeye katılımı arttıracığı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre çocuklar giyinme sırasına zaman harcanan kıyafetleri tercih etmemektedir. Bu aileler ve bakıcılar tarafından da istenmeyen bir durumdur. Koca (2007) ailelerin engelli çocuklarına uygun giysi formu bulamadıklarını, el kol ve bacak kaslarındaki problemlerden dolayı giysi parçalarının onlara uygun olmamasından kaynaklı giyinme beceri basamaklarını yapamadıkları ve dolayısıyla da giyinme sırasında çok fazla zaman harcadıklarını tespit etmiştir. Yine aynı çalışmada ailelerin hareket kısıtlılıklarına göre tasarlanmış, kolayca giyinebilen giysileri talep ettikleri belirlenmiştir. Özel gereksinim olan öğrencilerin giysilerini giyinip- soyunmada gereğinden fazla zaman harcadıkları ve giysi tasarlama ve üretim esnasında ailelerin ve çocukların bu tercihlerinin de dikkate alınmasının gerekliliği ortaya çıktığı görülmüştür.

Araştırmaya göre öğrencilerin giysi tercihlerinde vücut yapısına ve ihtiyaçlarına uygun, hareketlerini kısıtlamayacak giysilerin olması gerektiği belirtilmiştir. Vuruşkan ve Bulgun (2013) "Kişiyi özel giysiler için vücuda uygunluk analizi" başlıklı çalışmada giysilerde vücuda uygunluk kriterinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yaparak araştırmanın bulguları ile tutarlı olduğu görülmüştür. Aynı sonuç Çivitçi ve Harmankaya (2011), Çeğindir, (2008) tarafından yapılan çalışmada da bulunmuştur. Park, (1989) 'Artritli Yaşlıların Kendi Başına Giyinmesi İçin Bir Vaka Çalışması' araştırmasında, giysilerin vücudun çeşitli pozisyonlarında rahatlığı sağlayacak şekilde tasarlanması gerektiği çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermiştir. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin daha bağımsız giyinip soyun-

ması için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyacı olduğu ve kıyafetlerin gereken özellikleri taşımalarının yanı sıra kolay giyilip çıkarılabilir olmasının aranılan bir giysi özelliği olarak düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre giysilerin kolay giyilip çıkarılmasının yanında giyileceği yere ve ortama uygun olmasının tercih edilmesinde etkili olduğu görülmüştür. Bu durum Kayadibi (2014) göre de kıyafetin kullanılacağı ortama uygunluğunun önemli olduğunu vurgulamaktadır. Aynı şekilde kıyafet tercihinde bir diğer etken de kalite ve estetikdir. Yıldız (2011) ile Ağa ve Şahinoğlu (2008) kalite ve estetiğin önemli olduğunu vurgular. Özel gereksinimli öğrencilerin kıyafet tercihinde kalite ve estetik ülkemizde olduğu kadar yurt dışında da etkilidir. Shaarchmidt ve Möhring (2005) ile Varheenmaa (2002) özel gereksinimli öğrenciler için tasarlanan kıyafetlerin kaliteli olması gerektiğini vurgular. Özel gereksinimli olan öğrencileri aile ve eğitimcilerinin genellikle kolay giyilip çıkarılabilen, öğrencinin gideceği yere uygun olan giysileri tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca tercih edecekleri giysilerin kaliteli ve estetik görümlü olmasının çoğunluk tarafından giysi tercihindeki etkili olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre marka ve modanın giysi tercihlerinde fazla etkili olmadığı söylenebilir. Tama, Encan, ve Öndoğan (2016) ile Öztürk (2016) normal gelişim gösteren öğrencilerin giysi tercihlerinde moda ve marka unsurlarına dikkat ettiklerini belirtir. Bu durum normal çocukların markaları bildiği halde özel gereksinimli öğrencilerin markaları tanımamaları ile açıklanabilir. Öte yandan İşçioğlu ve Atakan, (2017) da normal öğrencilerin moda ile ilgilendikleri halde marka duyarlılıklarının yüksek olmadığını belirtir. Bunlarla birlikte Gerçeksever (2011) marka giymenin DS'li çocuklara daha cazip geldiğini belirtir. Tüm bulgular dikkate alındığında marka ve modelin öğrencilerin kıyafet tercihindeki etkisi bazen etkili olmakla birlikte bazen etkili olmamaktadır. Özel gereksinimli olan öğrencilerin giysi tercihlerinde moda ve marka unsurunun yapılan tüm araştırmalar dikkate alındığında giysi tercihinde etkisine ilişkin görüş birliği olmadığı görülmektedir.

Palto, kazak, elbise, ceket, bluz, gömlek, yelek, pantolon, t-shirt, atlet, külot, şort, şapka, eldiven, ayakkabı ve çorap gibi giysi türleri giyebilme gibi beceriler giyinme becerisi olarak belirtilir (Megep, 2008). Özel gereksinime ihtiyacı olan öğrencilerin giysi türlerini anlamlandırması ve giysi tercihlerinin oluşturulması onların kendilerine olan öz güvenlerinin geliştirilmesi, bağımsızlıklarının artırılması ve sosyalleşmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre; özel gereksinimli öğrencilerin çorap, elbise, pantolon, gömlek, elbise, şapka, atlet, t-shirt vb. giysi türlerini tanıyıp anlamlandırabildikleri tespit edilmiştir. Gerçeksever (2011)'in Down Sendromlu çocukların giysilerden kaynaklanan giyinme problemleri ve giysi tercihleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında Down Sendromlu çocukların giysi türlerini anlamlandırmada zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Soğancı (2011) yaptığı otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda giysi kullanımında karşılaşılan problemlerle ilgili çalışmasında resmi ve özel okullarda eğitim gören otizm spektrum bozukluğu olan çocukların giysi türleri tercihleri incelendiğinde; özel okullarda eğitim gören otizm spektrum bozukluğu olan çocukların resmi okullarda eğitim görenlere göre, sweat-shirt, body süeter, yelek, ceket, manto/palto, pantolon, şort, çorap ve ayakkabı giysilerini giymekten mutluluk duydukları ve giysi türlerini anlamlandırabildikleri görülmüştür. Özel okullarda eğitim gören çocukların ise; giysi türleri tercihlerinde gömlek, t-shirt, pijama, eşofman, atlet, önlük, eldiven, baksır giymekten daha çok mutluluk duydukları belirlenmiş olup resmi ve özel okullarda eğitim gören çocukların ise; şapka, etek giymekten eşit oranda mutlu oldukları ve giysi türlerini anlamlandırabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda dikkate alınarak özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir bölümü çorap, gömlek, kazak vb. giysi türlerini tanıyıp anlamlandırabildiği görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre özel gereksinimli öğrencilerin çoğunun giysilerin (pantolon paçası, kazağın boğazı, gömleğin yakası, cepler vb. gibi giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırabildikleri

sonucuna ulaşılmıştır. Gerçeksever (2011)'in yapmış olduğu çalışmada Down Sendromlu çocukların giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırma durumları incelendiğinde; çocukların giysi öğelerini tanıyıp anlamlandırırken zorlandıkları, bu zorlukların giysilerdeki kol, yaka, paça gibi öğeleri bilemedikleri, yaka yerine kol oyuntusundan başlarına geçirip ya da pantolon paçasını kola giymek istedikleri belirlenmiştir. Koca (2007) çalışmada ailelerin engelli çocuklarına uygun giysi formu bulamadıklarını, çocukların el kol ve bacak kaslarındaki problemlerden dolayı giysi öğelerinin onlara uygun olmamasından kaynaklı giyinme beceri basamaklarını yapmakta zorlandıklarını belirlenmiştir. SP'li çocukların paça genişliklerindeki problemlerden dolayı pantolonu bacaklarının yarısına kadar çekebildikleri, bunun nedeninin ise doğru pantolon formunun tasarlanmamasından kaynaklandığı, t-shirt'ün kollarını geçirme sırasında birini geçirip diğerini geçirmekte zorlandıkları, bunun nedeni olarak da tutma becerilerini yapmada çok fazla güçlük çektikleri, parmaklarını kullanamadıkları için giysiyi toplayarak tutma becerilerini avuç içleri ile tutarak giysiyi toplayamadan yapabildikleri ve araştırmanın sonucuyla paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Soğan (2011) otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla yapmış olduğu çalışmada ise; kolu giysinın koluna geçirebildikleri, çorabı yardımsız konçlarına yerleştirerek giyebildikleri, bisiklet yakalı bir giysiyi başından geçirebildikleri ve bacağına pantolonun paçasından sokabildikleri araştırmamız ile farklı bir sonuç gösterdiği görülmüştür. Bu bilgilerden yola çıkarak özel gereksinimli öğrencilerin giysi öğelerini ayırıcı ve kolayca giyinebilen giysilere ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, özel gereksinimli olan öğrencilerin herhangi birinden yardım almadan giysilerini giyip çıkarabildikleri görülmüştür. Alanyazında Demiröz ve Demircan (2011) da çalışan annelerin çocuklarının ayakkabılarını bağlama, iç ve dış giysilerini yardım almadan çıkarma ve parmaklı eldiveni yardımsız giyebilme becerisinde zorlandıklarını belirtilmiştir. Bununla birlikte Gerçeksever (2011) Down Sendromlu çocukların birçok giysi türünü bağımsız olarak çıkaramadıkları ve bu durumun da ailelerin yüklerini daha fazla arttırdığı tespit etmiştir. Soğan (2011) yaptığı çalışmada özel okullarda eğitim- öğretim gören otizm spektrum bozukluğu olan çocukların resmi okullarda eğitim görenlere göre çocuğun yardımsız kendi başına giyinme becerisini daha yüksek düzeyde yaptığı gözlenmiştir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kaslarının zayıf olması ve ince motor becerilerinin yeterince gelişmemiş olmasından dolayı giysi kullanma becerilerini gerçekleştirmelerini ve giysileri yardım almadan giyini soyunmayı yapamadıkları belirlenmiştir. Saygılı (2014) normal gelişim gösteren okulöncesi çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmada çocukların gömleklerini giyerken bir kolunu geçirdikten sonra diğer kolunu hiçbir çocuğun geçiremediğini, pantolonu giyerken başkasından yardım aldıkları ve çocuklarda bu becerilerin kazandırılmasında giyinme becerilerinin ardı ardına yapılmasının gerekli olduğu belirtilirken, Vuran (1989)'ın zihinsel engelli öğrencilerin giyinme becerilerinde yapabildiklerine dayalı olarak hazırlanan öğretim materyalinin etkililiğini inceleyen çalışmada; öğrencilerin pantolon, yakalı kazak ve çorap giyme becerisi incelenmiş, aile rehberliği almış ebeveynler ve sistemli olarak öğretim becerilerinin uygulandığı öğrencilerde çorapların konçları ile ağız kısmını ayırabildikleri, pantolonu beline kadar çekebildikleri ve yakalı kazak giyme becerilerini diğer sistemli eğitim almamış öğrencilere nazaran günlük hayat içerisinde daha hızlı ve daha çok tekrarlı olarak bağımsız giyinebildiklerini belirtmiştir. Özel gereksinimli olan öğrencilerin herhangi birinden yardım almadan giysilerini giymeleri ile ilgili tüm araştırma sonuçları dikkate alındığında özel gereksinimli öğrencilerin yardım almayacağı giysilere ihtiyaçları olduğu görülmektedir.

Araştırmada ayrıca özel gereksinimli olan öğrencilerin giysilerinin önünü ve arkasını, tersini ve yüzünü ayırt edebildikleri gözlenmiştir. Bu araştırma ile aynı sonuçlara ulaşan bazı araştırmalarda Soğan (2011), resmi ve özel okullarda okuyan otistik öğrencilerin giysilerinin önünü arkasını, tersini ve yüzünü eşit oranda tanıdığı, otizm spektrum bozukluğu olan kız/erkek çocukların genellikle giysinın önünü/arkasını tanımada zorluk yaşamadıklarını tespit etmiştir. Araştırmanın bulgusunun diğer alanyazındaki çalışmalarla örtüştüğü görülmektedir. Gerçeksever (2011)'in Down Sendromlu çocukla-

rın giysilerin önünü-arkasını, tersini-düzünü ayırt ederken zorlandığını belirtmektedir. Bu sonucun çalışmamızdaki sonuç ile farklılık gösterdiği görülmektedir. Tüm sonuçlar dikkate alındığında özel gereksinimli öğrencilerin giysilerin önünü arkasını, tersini ve yüzünü genellikle ayırt edebildiği söylenebilir. Bunun nedeninin ise giysilerin tersini yüzünü ayırt edici aparatlar, süslemeler, renkler ve alınan giyinme becerisi eğitiminden olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada özel gereksinimli öğrencilerin giysilerdeki fermuarları açıp kapatabildikleri, ancak diğer giyinme becerilerini tamamlayıcı nitelikte olan becerilere göre fermuarı açmakta daha çok zorlandığı ortaya çıkmıştır. Kara (2007) tarafından yapılan çalışmada; Sp'li çocukların çoğunun kemerli fermuarlı giysileri giyme beceri basamaklarını yapamadıklarını belirtmiştir. Benzer sonuç Gerçeksever (2011) tarafından da ifade edilmiştir. Bu çalışmada, öğrencilerin giysilerdeki mevcut olan fermuarları kapatamamasının nedenini gelişmeyen kas yapıları, parmaklardaki güç kaybı, sistemli olarak öğretilmeyen giyinme becerileri, ince motor becerileri ve zihinsel yetersizlikler olduğu düşünülmektedir. Soğan (2011) ise ailelerinin çocukları için giysi tercihlerinde, kolay giyilebilen ve esnek beli olan, fermuarı olmayan giysi tercihinden yana olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara bakıldığında özel gereksinimli öğrencilerin giysilerdeki düğmelerini açıp kapatabildikleri ancak düğme konusunda daha çok zorlandıkları ile Kara (2007) ve Gerçeksever (2011) çalışmalarında da benzer sonuçlarla paralellik göstermektedir. Çakmak ve Karakoç (2016) çocukların giysi tercihinde kolay giyinebilmenin önemli olduğunu belirtirken, Ünal ve Karagöz (2011) giysilerde bulunan düğme, fermuar, çıt çıt gibi aksesuarların boyutlarının küçük olmasının giysilerin giyimini zorlaştırdığını ve çocukların bu tür giysileri tercih etmediğini belirtmiştir. Soğan (2011)'in araştırmasına göre otizm spektrum bozukluğu olan çocukların giyinme soyunma sırasında en çok iliği düğmeye geçirmede problem yaşadıkları, bunun sebebi olarak ise otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarının büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu ve erkek çocukların kaba motor becerilerinin kızlara oranla geride olduğu düşünülerek giysilerde bulunan düğmeyi iliğine geçiremedikleri görülmektedir. Yine yapılan araştırmanın sonuçları bu çalışma ile de paralellik göstermektedir. Çivitçi ve Varol, (2010) çalışmasında ön kapamadaki düğmeyi iliklemede hem kız hem de erkek çocukların güçlük çektiği görülmüştür. Özel gereksinimli olan öğrencilerin giysilerde bulunan düğmeleri açıp kapatabilmesi ile ilgili tüm araştırma sonuçları dikkate alındığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun düğmeleri kapatamadıkları, giysilerde kolay kapanabilen kapama düğmelerine ihtiyaç olduğu ve giysinin belirli bölümlerinde farklı kapama materyallerinin kullanılabilceği görülmektedir.

Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin giyinme- soyunma sırasında en az cırt bantları açıp kapamada zorluk yaşadıkları görülmüştür. Bu bulgu, benzer araştırmalar ile örtüştüğü görülmektedir (Soğan, 2011; Gerçeksever, 2011 ve Kara, 2007). Ünal ve Karagöz, (2011) ve Piskur, Beurskens, Ketelaor, Jongmans ve Cosparie, (2017) çalışmalarında bireyin tek başına giyinebilmesi için giysilerde cırtbantların olması gerektiği ve bağımsızlıklarını destekleyen kıyafetlerin tercih edilmesi gerektiğini tespit etmişlerdir. Yapılan tüm araştırma sonuçları dikkate alındığında özel gereksinimli öğrencilerin giysilerdeki açma kapama becerisinin gerçekleştirilmesinde çok fazla güç gerektirmeyen cırt bantların kullanımının onların başkalarına olan bağımlılıklarını azaltacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir başka sonuç ise; özel gereksinimli öğrencilerin en çok güçlük yaşadığı giyinme durumunun kopça/agraf /fermejüp (çıt çıt) açma kapama olduğudur. Gerçeksever (2011) göre öğrencilerin en çok zorlandıkları giysi kapatıcı aksesuarın kopça/agraf olduğunu ve çocukların bağımlılık düzeylerini arttırdığını, Soğan (2011) erkek çocukların giysilerin çıt çıtlarını kapatabildiklerini fakat otizm spektrum bozukluğu olan çocukların en çok giysilerde agraflı tanımada güçlük yaşadıklarını tespit etmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin giysileri daha bağımsız olarak giyinip soyunabilmesi için özellikle de gömlek patları ve mansetlerinde, pantolon ve etek bel kapamalarında vb. giysi bölümlerinde farklı kapama aksesuarları kullanılmasının gerekliliği araştırmanın bulgusunu destekler

nitelikte bir öneri olacağı düşünülmektedir. Tüm araştırma sonuçları dikkate alındığında özel gereksinimli olan öğrencilerin giysilerde bulunan kopça ve agraf kapama konusunda büyük çoğunluğunun zorluklar yaşadıkları, bunun nedeninin ise kopça agraf gibi yardımcı materyallerin küçük olması ve kas becerilerindeki gerilikten kaynaklanmış olabileceği ve düşünülmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin giyinme süreci aşamalarında karşılaştığı ilk zorlukların, giyinme sürecinin diğer aşamalarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Gerçeksever (2011), tarafından yapılan down sendromlu çocukların giysilerden kaynaklanan giyinme problemleri ve giysi tercihlerine ait çalışmasında; giyinme sürecinde karşılaştıkları ilk zorlukta giyinme sürecinin diğer aşamalarını yapmak istemedikleri, ilk aşamada problem yaşanmadığında ise mutlu oldukları tespit edilmiştir. Aynı şekilde Kara (2007) yaptığı çalışmasında giyinme sırasında yaşanmış olan giysiden kaynaklı bir problemin giyinmenin diğer aşamalarını etkilediğini çocuğun o giysiyi bir daha giymek istemediği belirtilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak özel gereksinimli öğrencilerin giyinme sürecinde giysiden kaynaklanan bir problem yaşadığında giyinme becerisini büyük bir çoğunluğun yapamadıkları, giysilerin onların engel derecelerine uygun ve daha basit giyinebilmelerini sağlayacak ve bağımsızlıklarını en az düzeye indirecek giysilere ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin kendilerine has kıyafet tercihleri vardır. Araştırmada eğitimcilerden elde edilen verilerden ulaşılan bulgulara göre; öğrencilerin giysileri giyinme sırasında zorlandığında ikinci kez giysiyi giymek istememektedir. Öğrencilerin daha bağımsız giyinip soyunması için, hareket kolaylığı oluşturacak giysilere ihtiyacı vardır. Giyinin öğrenci ilgisini çekecek özelliklere (renk, süsleme) sahip olması giyinmeye katılımı arttırmaktadır. Çocuklar giysilerini giyinip- soyunmada gereğinden fazla zaman harcamaktadır. Aynı zamanda velilerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre; giysilerin çocuklarının vücut yapılarına uygun, ihtiyaçları doğrultusunda, ekonomik ve kolay giyilip çıkarılabilen, hareket kolaylığı oluşturabilecek ve giyeceği yere uygun olan giysiler tercih etmektedir. Giysinin kalitesi, estetik görünüm, marka ve günün modasına uygunluğun öğrencilerin giysi tercihinde etkisine ilişkin görüş birliği yoktur.

Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak kopça/agraf/çıt çıt olan giysilerde kullanımı daha kolay olacak aksesuar oluşturulmalı, becerilerin uzun soluklu olması ve yaşama dair olması açısından sistemli olarak becerilerin öğretilmesi sağlanmalıdır. Özel gereksinimli kişiler için oluşturulan giysilerin fonksiyonel, rahat, engel derecesine uygun ve kalıplarının doğru tasarlanması onların giyinme soyunma sırasında karşılaşılabilecek güçlükleri en aza indirerek, böylece giyinmenin diğer aşamalarına da geçiş sağlanmaya çalışılmalıdır. İnce motor becerilerindeki zayıflık ve kas gelişimleri bunun yanında da zihinsel yetersizlik giysinin kapama bölümlerinde yer alan ilik düğme becerilerinin yapılmasını güçleştirmektedir. Bu problemin ortadan kaldırılması için agraf yerine velkro bantlar, cırt bantlar kullanılmalı, büyük ve farklı renklerde iri düğmeler kullanılmalıdır. Aynı zamanda özellikle ortopedik engelli, öz bakım gereksinimi duyan öğrenciler ile Down Sendromlu ve Otizm Spektrum Bozukluğu olan özel gereksinimli öğrenciler daha fazla giyinme sorunu yaşamaktadır. Bu unsurlar dikkate alınarak hazır giyim sektörü ile işbirliği sağlanarak bireylerin engellilik derecelerine uygun giysilerin tasarlanması ve üretilmesi üzerine çalışma yapılması, eğitimci, aile, öğrenci ve üretici ile işbirliği halinde olunması, öğrencilerin istedikleri giysilere ulaşmalarını ve giyinme-soyunma sırasında daha az güçlük yaşamalarını sağlayacaktır. Özel gereksinimli öğrencilerin giysilerden kaynaklanan giyinme güçlükleri ve giysi tercihleri incelenmeli, öncelikle her bireyin aynı haklara sahip olması ilkesinden yola çıkılarak engellilere yönelik de giysilerin oluşturulması gerekliliği yasalar ile teşvik edilmelidir. Tüm özel gereksinimli olan bireylerin başkasına ihtiyaç duymadan, yaşamlarını sürdürebilmelerini kolaylaştırıcı nitelikte ihtiyaca uygun farklı giysi türlerinde tasarım çalışmaları hazırlanmalı ve cinsiyet gruplarına göre çalışmalar yürütülmelidir. Sektör ile tüketici grup yan yana getirilerek onların sorunlarını anlayan ve bu bilinci diğer bireylere ve kuruluşlara da aktarmaya çalışan reklamlar, yazılar, tasarımlar ile çalışmaların yapılarak sektörün bu konuya daha duyarlı olması sağlanmalı ve gerekli görüldüğü

takdirde, ekonomik durumu iyi olmayan ailelere psikolojik desteğin yanında özellikle annelere halk eğitim merkezlerinde çeşitli biçki-dikiş kursları verilerek engelli olan çocuklarına yönelik giysi kalıpları hazırlamaları ve kıyafetler dikmeleri öğretilmelidir. Sosyal sorumluluk projeleri ile engellilerinde giyinme sorunlarına yönelik duyarlılık oluşturularak engelsiz giysi hakkı düşüncesi tüm topluma yerleşmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağaç, S., & Şahinoğlu, M. (2008). Gençlik dönemlerindeki kızların giysileri ile ilgili problemler. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 250-262.
- Akçamete, G. (2010). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimli olan öğrenciler ve özel eğitim*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bıyıklı, L., Akkök, F., Akçamete, G., Sucuoğlu, B., Kargın, T., Küçüker, Ş., et al. (1995). *Zihinsel özürülü bir çocuğum var*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Çakmak, S; Karakoç, T. (2016). Az gören öğrencilerin görme becerileri ile ilgili farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1687-1705.
- Çeğindir, N. (2008). Farklı metotlardaki ön ergen kız pantolon kalıplarının vücuda uygunluğunun incelenmesi. *Tekstil Maraton*, 99, 25-31.
- Çığa, M. (2001). *Beş- onbir yaş arası kız ve erkek çocuklarının giysi türlerine göre renk tercihleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Giyim Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Çivitçi, Ş., & Harmankaya, H. (2011). 6- 16 Yaş çocukların ve ergenlerin giysilerde tercih ettiği özellikler. *Electronic Jurnal of Vocationol Colleges*, 51-60.
- Çivitçi, Ş., & Varol, E. (2010). Okulöncesi çocukların giyinme becerilerini kolaylaştırmaya yönelik giysi tasarımları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 1-16.
- Dünya engellilik raporu. (2011). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Ankara: Dünya Sağlık Örgütü.
- Ece, S. A., & Çelik, A. (2008). Öğretilebilir zihinsel engelli öğrencilerin renk seçimleri. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-25.
- Eray, F., & Çivitçi, Ş. (2000). Giysilerde kullanılan renklerin insan üzerindeki psikolojik etkileri. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 2(1), 63-72.
- Gerçeksever, H. (2011). *Down sendromlu çocukların giysilerden kaynaklanan giyinme problemleri ve giysi tercihleri* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gül, Ö. Gürses, D. & Doğan, M. (2017). Down sendromlu çocukların klinik ve ekokardi yografik değerlendirilmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 2, 116-119.
- Güller, E. (2016). *Zihinsel engelli çocuğun eğitiminde rehabilitasyon mekanlarındaki rengin etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İlik, Z. (2006). *Otistik çocuklara giyinme becerilerinin kazandırılmasında kullanılan öğretim yöntemleri hakkında öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- İşcan, G. Ç., Nurçin, E., & Fazlıoğlu, Y. (2016). Effect of most-to-least prompting procedure on dressing skill of students with Autism. *Educational Research and Reviews*, 11(18), 1766-1774.
- İşçioğlu, T. E., & Atakan, E. (2017). Türk ve Alman gençlerin motivasyonu, marka duyarlılığı ve moda yönelimi: karşılaştırmalı bir araştırma. *İad İşletme Dergisi*, 9(3), 300-325.
- Kaçar, N. (2004). *Zihinsel özürülü çocukların giysi kullanımında karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Cilt 30. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kayadibi, P. (2014). Giyim endüstrisinde kullanılan dar dokuma kumaşlar. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* (33), 137-142.
- Kıncal, R. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Cilt 4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koca, E. (2007). *Beyin felçli (serebral palsi) çocukların giyinme becerilerinde giysilerden kaynaklanan problemlerin belirlenmesi ve örnek bir uygulama* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Giyim Endüstrisi ve Giyim Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özsan, M., & Hasret, F. (2017). Görme engelli bireylerin günlük yaşamını kolaylaştırmak adına bir önerme: braille alfabesi giysiler. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 5(Özel Sayı:22 Ulusal Ergonomi Kongresi Araştırma Makalesi), 89-94.
- Pınar, T., Saygun, M., Açıkgöz, E. M., Atçeken, İ., & Demirtaş, H. (Dü). (2016). Kırıkkale il merkezi sağlık kuruluşu binalarının girişlerindeki engelli rampalarının standartlara uygunluğunun değerlendirmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni Dergisi*, 15(1), 105-111.
- Piskur, B., Beurskens, A., Ketelaor, M., Jongmans, M., & Cosparie, B. (2017). Daily actions, challenges, and needs among dutch parents while supporting the participation of their child with a physical disability at home, at school, and in the community: a qualitative. *BMC Pediatrics*, 17(12), 1-11.
- Saygılı, B. B. (2014). Okul öncesi çocukların davranışlarını geliştirmeye yönelik giysi tasarımı. *E- Journal of World Sciences Academy*, 9(3), 50-59.
- Sezer, H., Bilgin, F., & Kayaoğlu, A. (2003). *Hazır giyim üretimi* (Cilt 4. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Soğancı, N. (2011). *Otistik çocuklarda giysi kullanımında karşılaşılan problemler* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Stokos, B., & Black, C. (2012). Application of the functional, expressive and aesthetic consumer needs model: assessing the clothing needs of adolescent girls with disabilities. *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*, 5(3), 179-181.
- Shaarchmidt, H., & Möhring, U. (2005). Clothing is not only clothing. *Tekstil Maraton*, 76.
- Tama, D., Encan, B., & Öndoğan, Z. (2016). Üniversite öğrencilerinin giysilere dair tutumlarının çevresel sürdürülebilirlik ve yavaş moda açısından değerlendirilmesi. *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 27(2), 191-197.
- Özsan, M., & Hasret, F. (2017). Görme engelli bireylerin günlük yaşamını kolaylaştırmak adına bir önerme: braille alfabesi giysiler. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 5(Özel Sayı:22 Ulusal Ergonomi Kongresi Araştırma Makalesi), 89-94.
- Park, J. (1989). Self dressing for the elderly arthritic: A case study. *Journal of Home Economics*, 81(3), 6-10.
- Tokgöz, S. (2010). *Giyim tasarımında renk algısı ve algıyı değiştiren faktörler* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Ana sanat Dalı, İstanbul.
- Ünal, Z., & Karagöz, N. C. (2011). Özel sağlık sorunu olan çocuklara yönelik giysiler. *Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi*. 5(3), 60-65.
- Varheenmaa, M. (2002). *Clothing and textiles for disabled and elderly people*. Research Notes. Otomedia Oy, Espoo, 1-64.
- Vural, T., Çileroglu, B., & Çoruh, E. (2008). 60 yaş ve üzeri kadınların iç giyim üretimi açısından beden ölçü standartizasyonu. *Tekstil ve Konfeksiyon*, 2, 149-153.
- Vuran, S. (1989). *Zihinsel engelli çocukların giyinme becerilerinin yapabileceklerine dayalı olarak hazırlanan öğretim materyalinin etkililiği*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vuruşkan, A., & Bulgun, E. (2013). Kişiyi Özel Giysiler İçin Vücuda Uygunluk Analizi. *Tmmob Journal Of Textile Engineers*, 20(90), 42.

- Yavuz, B. (2006). *Serebral palsili çocukların öz bakım becerilerini gerçekleştirme düzeyleri ve etkileyen etmenlerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, İzmir.
- Yıldız, E. Z. (2011). *Hasta giysilerinin giyim konforu açısından değerlendirilmesi ve alternatif giysi modellerinin geliştirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Tekstil Mühendisliği Bölümü, İzmir.
- MEB, (2017), Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Resmi İstatistikler, Erişim tarihi: 06. 09. 2017. <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>.
- MEGEP, (2008), Çocuk gelişimi ve eğitimi özel eğitimde öz bakım.
- Filli boya, (2017), Nöro gelişimsel bozukluklarda renk kullanımı, Erişim tarihi: 06. 01. 2018. <http://www.renketkisi.com/norogelisimsel-bozukluklarda-renk-kullanimi.htm>

EXTENDED SUMMARY

When the garments for mentally handicapped people are examined in the garment market; it is found that their and their parents' expectations, preferences and needs are not met. Students with special needs students need special products suitable for their clothing products. Especially it is needed to create clothes that are suitable for children who are on the move and developing, and the clothes which do not restrict their movements in daily life and provide comfort. For this reason, it is need the selected clothes should be preferred on the model of appropriate of their disability and in a way that reduces the dependency level to others.

This is a descriptive study to determine the difficulties caused by the clothes during the dressing and clothing preferences of special needs students based on the views of their families and educators. The sample of the study is consisted of 230 families and teachers' accepted participating the research and whose children continue to the Training Application and Work Training Centers and the Rehabilitation Centers located within the borders of Ankara, Eskişehir, Konya, Istanbul, Tekirdag, Izmir, Van and Adana. Survey data were collected by using the questionnaire " Dressing problems caused by the clothes and clothing preferences of children with Down's syndrome" and the questionnaire of "Determining the problems caused by clothes in dressing skills of children with cerebral palsied" (SP)". In the analysis of the data, frequencies and percentages were also used.

According to the results of the research, students with special needs do not want to wear clothes for the second time, and they need clothes that will make movement easier for more independent dressing. The fact that the dress has the characteristics (color, decoration) that will attract the attention of the students increases the participation in their dress. However that children spend more time than usual in dressing and undressing. Problems that arise from the form of clothes in the problems of dressing and undressing of the students are not much effective. When the parents choosing clothes for students with intellectual disability, they should consider the clothes to fit the body structure, needs, economic condition, easy to dressing and undress, suitability to the part of the body to be dressing, quality and to be seen as aesthetics. Parents do not pay more attention to appropriate fashion and brand of the clothes. The difficulties that children with special needs that have experienced during dressing may not vary according to the their gender and the number of the siblings, rank of the born, age of their family, working conditions, educational status, education level and profession of their parents; how many times a day they have changed clothes, the color choices they want for clothing, and what color they choose, according to the reasons of choosing the clothes. The difficulties that special needs students experienced during dress vary according to the age of the students. Students between the ages of 12-15 and over 15 suffer more difficulty than younger students when they are dressing. Most of the students with special needs who recognizing shirt, trousers, socks, sweater, and smi-

lar types of clothes have been meaning the shirt sleeves, edge of the trousers, collar of shirts and so on the parts of clothes. Most of the students wear on and take off clothes without help, and they can largely distinguish the fronts and backs of the clothes and the reverse the face they wear. They can open and close the zipper on the clothes, switch on the buttons in the clothes, open and close the knobs, easily open and close the velcro straps in the clothes. The vast majority of the students have difficulties in closing the agraffe and clasps that are present in the clothes. Most of students who are getting a problem in dressing process based on clothes having difficulties getting to the other stages of the dressing process and have been affected by the situation.

Students with special needs students need clothes that will reduce their dependence on others, increase their quality of life, support their self-confidence and respond to their needs. It has been found that the need the cooperation with the ready-to-wear sector, to cooperate with educators, family, students and producers to work on the design and production of clothing suitable for the special need individuals with disability grades.

Key words: Comfort, Dressing Skills, Fashion, Mentally Handicapped

*Çetin, K. & Kurnaz, K. (2017). Özel gereksinimli öğrencilerin giyinme güçlüğü ve tercihlerinin veli ve öğretmen görüşlerine dayalı incelenmesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi (ADEDER)*, 2 (2), 79-98 <http://dergipark.gov.tr/adeder/issue/37151> adresinden alınmıştır.